

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยได้ก้าวผ่านยุคทุนนิยมเข้าสู่สหัสวรรษใหม่โดยมีทฤษฎีใหม่ และพระราชนิพนธ์อื่น ๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคือ ระบบภูมิปัญญาใหม่ของสังคมไทยในสหัสวรรษนี้ ซึ่งได้ชี้ให้เห็นเป้าหมายของการพัฒนามนุษย์และเป้าหมายของการศึกษา เป้าหมายของการพัฒนามนุษย์คือสอนให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างอิสระและกลมกลืนกับธรรมชาติ โดยการมีชีวิตที่พอเพียง รู้จักพอเพียงในใจและพอเพียงรับจากธรรมชาติ ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย พอกินพออยู่ มีขนบธรรมเนียมที่สร้างสรรค์ละเอียดอ่อนในใจ เป้าหมายของการศึกษาคือ การพัฒนาคนให้มีความเพียรที่บริสุทธิ์ ด้วยศรัทธาอันไม่สิ้นสุดที่จะเป็นอิสระจากอิทธิพลของความสับสนของตนกับโลก

จากทฤษฎีใหม่ และพระราชนิพนธ์อื่น ๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และการศึกษาวิจัย หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย (ทศนา แชนมณี และคณะ, 2535) ซึ่งเป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการทางการศึกษาปฐมวัยและบริบทของสังคมไทย ซึ่งได้แก่แนวคิดและหลักการทางพุทธศาสนา แนวคิดและหลักการทางวัฒนธรรม รวมทั้งสภาพความต้องการและปัญหาของเด็กไทย แนวโน้มของสังคมไทย และเด็กไทยในอนาคต ทำให้ได้หลักการและรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเด็กปฐมวัยของไทยโดยภาพรวมของเด็กไทยทั่วประเทศ นี้นำไปสู่การวิจัยรูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยฉบับปรับปรุง (นุชบง ดันติวงศ์, 2543) เป็นการวิจัยที่แสวงหาหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและหลักการพัฒนาเด็กของสากล เพื่อพัฒนารูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เหมาะสมจากการวิจัยนี้พบว่า สาระและประสบการณ์ที่จำเป็นคือธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถสอนได้ทั้งในมิติของความจริง ความดีและความงาม อีกทั้งยังช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของเด็กโดยการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่นกับโรงเรียน

เด็กปฐมวัยจำนวนมากในประเทศไทยใช้ชีวิตอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ชีวิตที่แตกต่างตามค่านิยมทางศาสนาธรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญควบคู่กับ วัฒนธรรม และการศึกษา ในการพัฒนามนุษย์ (นุชบง ตันติวงศ์, 2543) ดังนั้นจึงควรได้มีการ ศึกษาวิจัยในเรื่องของรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยในวัฒนธรรมย่อยของประเทศ

ปัจจุบันมีการเคลื่อนไหวทางการศึกษาที่ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมียานวิจัยด้าน การศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชน อาทิเช่น องค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย จัดให้มีการ สังเคราะห์หลักธรรมในศาสนาอิสลามกับหลักการพัฒนามนุษย์ที่เป็นสากลว่าด้วยเรื่องสิทธิ มนุษยชน ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยที่ตระหนักถึงพื้นฐาน วัฒนธรรมชุมชนต่อไป

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้แสดงแนวโน้ม ของ การจัดการศึกษาที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้ของชุมชน หรืออีกนัยหนึ่ง ชุมชนกำลังเข้าไป มีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น เพราะแผนพัฒนา ฯ ดังกล่าวมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การ พัฒนาคคน หรือยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา จึงให้ความสำคัญอย่างสูงต่อการศึกษาและ ตาระสำคัญดังกล่าวก็ได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งถือเป็นแผนแห่งความหวังและอนาคตของการพัฒนาคคนเพื่อการพัฒนา ประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)

การจัดการศึกษาของไทยในอดีตเป็นภาระหน้าที่ของชุมชน หน่วยย่อยในชุมชน เช่น ครอบครัว วัด และสำนักเรียนต่าง ๆ มีหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ลูกหลานและสมาชิกของ ชุมชนทั้งทางด้านวิชาหนังสือ และอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบที่หลากหลายและ สอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ต่อมาความหลากหลายของรูปแบบการ ศึกษาที่เคยมีอยู่ในชุมชนได้สูญหายไป โดยรัฐเข้ามาควบคุมการศึกษาและนำเอาระบบการศึกษา ของประเทศตะวันตกมาใช้แทนการศึกษาที่มีมาแต่เดิม ระบบการศึกษาแบบใหม่นี้มีลักษณะเป็น แบบแผนเดียวกันทั้งประเทศ จึงขาดความหลากหลาย และยืดหยุ่น อีกทั้งบทบาทนี้กลับเป็นของ รัฐบาลส่วนกลางโดยโรงเรียนและครูที่กระจายกันอยู่ทั่วประเทศต่างอยู่ในฐานะตัวแทนรัฐบาลและ เป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาให้แก่คนในชุมชน ชุมชนได้ถูกละเลย และได้มีส่วนร่วมในการ

จัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการ และวิถีชีวิตของชุมชน หลักการจัดการศึกษาแบบนี้ได้ สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน จนคนส่วนใหญ่เข้าใจว่าการศึกษาคือการไปโรงเรียน ทั้งที่บทบาทของ โรงเรียนในการจัดการศึกษาได้เปลี่ยนไปแล้วจากการสอนหนังสือมาเป็น **กระบวนการที่เปิด โอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทอย่างเต็มที่ในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก** (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)

จากความสำคัญของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ทำให้มีการพัฒนา**กระบวนการที่จะ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาอย่างแท้จริง เป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียน และชุมชน** ซึ่งแนวคิดนี้ต้องการให้เด็กได้พัฒนาภายใต้บริบทของทั้งโรงเรียนและชุมชน โดยที่ทั้งชุมชนและโรงเรียนต้องยอมรับและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ในส่วนของการที่ชุมชน เข้าไปร่วมมือกับโรงเรียนนั้นมิใช่การเป็นเพียงแค่การเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยเหลืองานของโรงเรียน แต่เป็น **กระบวนการทำงานความร่วมมือ (Partnership)** การให้ความสำคัญกับชุมชนในการจัด การศึกษากับเด็กมีมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ชุมชนก็เป็นผู้เลือกครู การ ศึกษา ให้กับเด็ก (Berger, 1995) และในช่วงก่อนปี ค.ศ. 1990 ก็มีการสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับเด็กโดยการเป็นอาสาสมัครในห้องเรียน เป็นผู้ที่ยกย่องแนะนำในกลุ่ม และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนที่โรงเรียนจัดขึ้น (Workman and Gage, 1997) ซึ่งยังเป็นการจัด การศึกษาที่โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง และเป็นผู้กำหนดบทบาทของชุมชน ให้เป็นเพียงผู้ที่เข้ามาช่วย เหลืองานของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ตามความต้องการของโรงเรียน ไม่ให้ชุมชนได้มีโอกาสได้คิด ตัดสินใจร่วมกันกับโรงเรียน และชุมชนไม่ได้เข้ามาร่วมมือในการตัดสินใจเพื่อการพัฒนาเด็ก เป็น การจัดการศึกษาที่มีได้อยู่บนพื้นฐานของ**การจัดการศึกษาในวิถีชุมชนอย่างแท้จริง**

ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ที่อยู่บนพื้นฐานของการศึกษาในวิถีของชุมชนก็ คือการให้ชุมชนได้มีบทบาทในการกำหนดแนวคิด ทิศทาง การบริหารการจัดการที่เกี่ยวกับกลุ่ม บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการ**เปิดโอกาสให้โรงเรียนกับชุมชน มาทำงานร่วมมือ กัน มีความสัมพันธ์ในแนวราบ มีความเท่าเทียมกัน ยอมรับซึ่งกันและกัน เอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้เพื่อการทำงานร่วมกัน** ต่างจากระบบการศึกษาที่จัดกันอยู่ ในสถานศึกษาทั่ว ๆ ไปที่เน้นความสัมพันธ์ในแนวตั้ง ที่แสดงออกถึงความไม่เท่าเทียมกัน เช่นครู กับนักเรียน ผู้รู้กับผู้ไม่รู้ สิ่งที่เกิดขึ้นในห้องเรียนคือการรับรู้มิใช่การเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539) ในขณะที่เดียวกันชุมชนก็ต้องยอมรับและเห็นคุณค่าใน ความรู้ที่โรงเรียนได้ถ่ายทอดให้กับนักเรียนเช่นกัน และชุมชนควรร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อพัฒนา

การสอนของโรงเรียนด้วย

การทำงานความร่วมมือ (Partnership) เป็นการทำงานเพื่อการแก้ปัญหาาร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกัน มีความเสมอภาคกัน มีการประสานร่วมมือกัน องค์ประกอบในการทำงานแบบร่วมมือกันเป็นการปฏิบัติการที่มีพื้นฐานมาจากการรวมความมุ่งหมายกัน มีบทบาทในการตัดสินใจ มีการเจตเจียงาน และร่วมกันปฏิบัติ (Hafner and Reed, 1989)

การทำงานแบบความร่วมมือมีได้ใน 3 ลักษณะ ขึ้นอยู่กับเป้าหมายที่ต่างกัน ข้อตกลงที่แตกต่างกัน ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ต่างกัน การปฏิบัติที่ต่างกัน นั่นคือแบบ 1) เครือข่าย (Networks) 2) ประสานงาน (Coordination) 3) ร่วมมือ (Collaboration) (Hafner and reed, 1989) ซึ่งในการทำงานแบบความร่วมมือในการแก้ปัญหาจะต้องนำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มทำงาน ซึ่งพิจารณาได้จากการแก้ปัญหาได้ การที่ไม่มีปัญหาเกิดขึ้น และมีจุดเริ่มต้นเพื่อที่จะทำในสิ่งที่กลุ่มทำงานต้องการ และความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่มทำงาน

ฮาฟเนอร์ และ รีด (1989) ได้กำหนดผลสำเร็จของการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรคือ

- 1) สร้างเอกลักษณ์ร่วมกันของกลุ่มทำงาน (Developing Identity)
- 2) สร้างผลงานของกลุ่มทำงาน (Doing Productive Work)

ดังนั้นในการทำงานความร่วมมือผลที่ได้มิใช่เพียงผลงานของกลุ่มทำงานเท่านั้น ยังมีสิ่งที่เกิดขึ้นกับสมาชิก คือสมาชิกสามารถพัฒนาความรู้สึกร่วมกันเป็นเอกลักษณ์ร่วมกันที่จะทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ตระหนักถึงคุณค่าของสมาชิกทุกฝ่าย ซึ่งการที่สมาชิกได้พัฒนาเอกลักษณ์ร่วมกัน จึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นควบคู่ไปกับผลงานที่ประสบผลสำเร็จ

ลักษณะการทำงานแบบความร่วมมือนี้หากเป็นความร่วมมือภายในองค์กรเดียว เช่นภายในโรงเรียนเพื่อสร้างความเข้มแข็ง (empowerment) ให้เกิดขึ้น **จะทำให้ดีเมื่อเป็นการทำงานร่วมมือกันระหว่างผู้นำในโรงเรียนกับครูเพียงหนึ่งหรือสองคนซึ่งไม่ใช่หมดทั้งคณะครูที่จะเข้ามาโดยทันที** (Short and Greer, 1997) จะเห็นได้ว่าในการทำงานแบบความร่วมมือสมาชิกจะต้องประกอบด้วย 2 ส่วน คือสมาชิกกลุ่มทำงาน มีจำนวนประมาณ 3 คน และสมาชิกสนับสนุนตามความเหมาะสม ตามที่ชอร์ต และ กริเออร์ (1997) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญของสมาชิกที่เข้าร่วมทำงานไว้ 6 คุณลักษณะสำคัญ คือ 1) เป็นผู้สนับสนุนด้านทรัพยากร 2) เป็นผู้สนับสนุนตามตำแหน่งหน้าที่ 3) เป็นผู้ที่มีสถานภาพตามที่ชุมชนนับถือ 4) เป็นผู้ที่สามารถนำไปสู่สมาชิก

หรือแหล่งทรัพยากรสำคัญ 5)เป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ 6)เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพเหมาะสมกับการเป็นผู้นำ

หลายประเทศทั่วโลกซึ่งกลุ่มคนมีความแตกต่างกันสูงในเรื่องสีผิว รวมทั้งการต่อต้านจากการกดให้วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยมีสถานะต่ำกว่า ได้พัฒนาแนวคิดใหม่ในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ โดยการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันและเคารพสิทธิของทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน เรียกว่า พหุสังคม (อมรา พงศาพิชญ์, 2537)

นักการศึกษาได้รับแนวคิดพหุสังคม มาพัฒนาเป็นแนวคิดทางการศึกษาแบบยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Multicultural Education) และในการทำงานร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม ก็เป็นกระบวนการทำงานที่ยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน เคารพสิทธิของทุกคนเท่าเทียมกัน นำไปสู่การศึกษาตามวิถีชุมชนเพื่อการพัฒนาการศึกษาให้กับเด็ก รวมไปถึงการเคารพต่อวัฒนธรรมของชุมชนและวัฒนธรรมหลัก

เมื่อพิจารณาหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ที่กำหนดปรัชญาการจัดการศึกษาและอบรมเลี้ยงดูเด็กบนพื้นฐานที่สนองความต้องการของเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี ที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างสมดุลต่อเนื่องไปพร้อมกันทุกด้าน **ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้จะเป็นประสบการณ์ตรงที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบททางสังคมที่เด็กอาศัยอยู่** ทั้งนี้เป็นไปเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีความสุขกับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันโดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างบ้าน สถานศึกษา และชุมชน เพื่อพัฒนาเด็กให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าต่อไป (กรมวิชาการ, 2540)

จากปรัชญาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบททางสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ โดยให้ความสำคัญของความร่วมมือระหว่างบ้าน สถานศึกษา และชุมชน ซึ่งโรงเรียนจะต้องนำไปปฏิบัติ หากโรงเรียนไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมของนักเรียน และความไม่ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่ติดตัวเด็กมา ทำให้การจัดการเรียนการสอนยังไม่สามารถพัฒนาเด็กให้บรรลุถึงขีดสุดของศักยภาพ

เนื่องจากสังคมไทยประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่หลากหลายที่สืบเนื่องมาจากแต่ละภูมิภาคในประเทศไทยในปัจจุบันต่างมีภูมิหลังความเป็นมาที่มีการวิวัฒนาการขึ้นเป็นอาณาจักรที่รุ่งเรืองมาแต่ครั้งอดีต ได้หล่อหลอมความรู้สึกนึกคิด ค่านิยมของผู้คนในภูมิภาคนั้น ๆ ให้มีลักษณะเฉพาะที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538) ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความแตกต่างขึ้นในสังคมทั้งในวัฒนธรรมตามเชื้อสายและวัฒนธรรมตามองค์กร

ชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้เป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด ซึ่งมีวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาที่แตกต่างจากส่วนใหญ่ของประเทศ เมื่อมีการอยู่ร่วมกันกับกลุ่มอื่นและมีการติดต่อ มีความสัมพันธ์ต่อกันอยู่ตลอดเวลาโดยที่แต่ละบุคคลที่ติดต่อกันได้นำเอาทัศนคติทางสังคม ความคิด ความเชื่อ ที่ได้รับการหล่อหลอมมาจากกลุ่มของตนติดตัวไปด้วย เมื่อไม่มี **ความเข้าใจที่ถูกต้องถึงลักษณะของวัฒนธรรมของกันและกัน ไม่ยอมรับนับถือ และไม่ตระหนักในคุณค่าซึ่งกันและกัน** จึงทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งผลของความขัดแย้งก็คือความรุนแรง เช่นปัญหาในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเต็มไปด้วยความรู้สึกขาดขันติธรรม (Toleration) ระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้การละเมิดสิทธิมนุษยชนของทั้งสองฝ่ายจึงเกิดขึ้น และนำไปสู่ความขัดแย้ง ความรุนแรงอันเป็นวัฏจักรของความชั่วร้ายที่ยากจะหาจุดยุติได้ (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2527 อ้างถึงใน เสาวณีย์ จิตต์หมวด, 2531) แล้วในที่สุดก็จะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาทุก ๆ อย่างทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ดังนั้นการสร้างความเข้าใจต่อกัน **ยอมรับนับถือซึ่งกันและกันจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการแก้ปัญหา**

ศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยมุสลิมภาคใต้คือ องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นความรู้สึกอันเดียวกันกับคนไทยทั่วประเทศ เป็นสิ่งที่หลอมรวมน้ำใจของคนไทยไม่ว่าจะมาจากกลุ่มใดศาสนาใด แนวคิดทฤษฎีใหม่ และพระราชนิพนธ์อื่น ๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับคนไทยทุกคน

การพัฒนาการศึกษาในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้จึงควรนำเอาแนวปฏิบัติตามแนวคิดทฤษฎีใหม่และพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลักยึด และต้องอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม และเป็นการศึกษาตามวิถีประชาชนที่ประชาชนและองค์กรที่ทำงานต้องมีความเข้มแข็งในการทำงานร่วมมือกันจึงจะ

สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้ รวมทั้งเกี่ยวกับการจัดการสอนระดับอนุบาลด้วยเช่นกัน

แนวคิดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจะแก้ปัญหาเรื่องความแตกแยกโดยช่วยพัฒนาความเข้าใจกัน การพึ่งพาอาศัยกันของกลุ่มคนและองค์กรที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจำเป็นสำหรับทุกโรงเรียนเพราะในการทำงานร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนก็เป็นการพัฒนาความเข้าใจกัน การพึ่งพาอาศัยกัน ยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

เนื่องจากกระบวนการทำงานแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม สามารถสร้างผลงานของกลุ่มทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาที่ต้องการแก้ไขคือความไม่เข้าใจกันและกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน และการที่โรงเรียนไม่ตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของเด็กในการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ดังนั้นผู้วิจัยประสงค์ที่จะพัฒนาโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ใน 7 องค์ประกอบคือ 1)การจัดประสบการณ์การสอนระดับอนุบาล 2)ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน 3)ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนที่มีต่อนักเรียนและชุมชน 4)วิธีสอน 5)สภาพแวดล้อมและสื่อ 6)ภูมิปัญญาชุมชน 7)นโยบายของโรงเรียนและชุมชน ของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้

คำถามในการวิจัย

หลังจากที่ผู้ที่รับผิดชอบการสอนระดับอนุบาลในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งอยู่ในชุมชน และชาวบ้านในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ เข้าร่วมในโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ แล้วมีการสอนระดับอนุบาลในโรงเรียน

ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งอยู่ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ อย่างไร

สมมติฐานเบื้องต้นของการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ได้อย่างเหมาะสมและเกิดผลสำเร็จ

2. โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ทำให้ประชาชนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่น

3. โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ทำให้การสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ เป็นการสอนที่ยอมรับวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. กรณีศึกษาคือประชาชนในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทำงานและสมาชิกสนับสนุน ซึ่งเป็นชุมชนชายทะเลที่อยู่ตำบลริมเล อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ทางภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย ที่ดำเนินชีวิตในวัฒนธรรมไทยมุสลิม สื่อสารด้วยภาษาไทยถิ่นใต้ในชุมชนและกับข้าราชการในหน่วยงานราชการ เข้าใจภาษาไทยกลาง และบุคลากรในโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนที่อยู่ในชุมชน ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในการสื่อสารกับประชาชนในชุมชน กับใช้ภาษาไทยกลางในการจัดการเรียนการสอน

2. การวิจัยนี้มุ่งพัฒนาโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ใน 7 องค์ประกอบ คือ 1)การจัดประสบการณ์การสอนระดับอนุบาล 2)ความสัมพันธ์ของบุคลากรในโรงเรียน 3)ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนที่มีต่อนักเรียนและชุมชน 4)วิธีสอน 5)สภาพแวดล้อมและสื่อ 6)ภูมิปัญญาชุมชน

7)นโยบายของโรงเรียนและชุมชน

ข้อจำกัดของการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้กระทำโดยกรณีศึกษา ได้แก่ประชาชนในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทำงานและสมาชิกสนับสนุน และบุคลากรในโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนนั้นเพียงชุมชนเดียวและโรงเรียนเดียว ข้อค้นพบบางประการจึงไม่อาจสามารถนำไปใช้ได้กับโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ชุมชนอื่น ๆ ทั้งหมดได้

ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากโปรแกรม ฯ นี้เป็นโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม ไม่ได้กำหนดหลักสูตรที่ใช้ เพียงแต่กำหนดแนวคิดที่นำมาใช้ ผู้ใช้มีอิสระในการเลือกหลักสูตรใด ๆ ตามแนวคิดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม ซึ่งในการวิจัยนี้เลือกรูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยฉบับปรับปรุง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โปรแกรมความร่วมมือตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม หมายถึงแผนการจัดระบบการดำเนินงานที่ให้ได้มาซึ่งคนที่มีพื้นฐานวัฒนธรรมที่ต่างกันได้มาร่วมมือกันโดยที่ทุกฝ่ายมีการยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของตนเองและวัฒนธรรมอื่น เพื่อให้เกิดผลสำเร็จของการทำงานร่วมมือกัน โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยระยะการทำงาน 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนปฏิบัติการ ประกอบด้วยการทำงาน 2 ช่วงคือ "ทลายกำแพง แสวงหาช่องทาง" และ "ผู้ปกครองเป็นจุดเริ่ม ส่งเสริมการสอน"

2) ระยะเวลาปฏิบัติการ ประกอบด้วยการทำงาน 2 ช่วงคือ "กลุ่มทำงาน ประสานร่วมมือ" และ "สร้างวิสัยทัศน์ ร่วมพัฒนาจากชุมชน" 3) ระยะเวลาประเมินผลการทำงาน เรียกว่า "โรงเรียน ชุมชน เกิดผลร่วมกัน" เนื้อหาของโปรแกรม ๔ คือกระบวนการทำงานทั้ง 3 ระยะ และ เนื้อหาในส่วนที่เป็นการสอนระดับอนุบาลตามหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ที่อยู่บนพื้นฐานแนวคิดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม ในที่นี้ใช้รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยฉบับปรับปรุง มาใช้ โปรแกรมซึ่งประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 1) การจัดประสบการณ์การสอนระดับอนุบาล 2) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนที่มีต่อนักเรียนและชุมชน 4) วิธีสอน 5) สภาพแวดล้อมและสื่อ 6) ภูมิปัญญาชุมชน 7) นโยบายของโรงเรียนและชุมชน

การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม หมายถึงแนวคิดการศึกษาที่เป็นพื้นฐานของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนเพื่อพัฒนาการศึกษาให้กับนักเรียน ตามทฤษฎีของแบงค์ส ซึ่งเน้นการบูรณาการเนื้อหาวัฒนธรรมกับการคิด ตัดสินใจและปฏิบัติทางสังคม และมีรูปแบบที่ช่วยให้กลุ่มคนในวัฒนธรรมย่อยและกลุ่มคนที่ปฏิบัติงานตามวัฒนธรรมหลักยอมรับและเห็นคุณค่าระหว่างกัน และร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาให้กับนักเรียน โดยที่การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเป็นการศึกษาที่สามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างน้อยระดับที่ 4 ตามระดับของการพัฒนานักเรียนตามทฤษฎีการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมของแบงค์ส ระดับของการพัฒนานักเรียนตามทฤษฎีการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมของแบงค์สมีดังนี้ ระดับที่ 1 ลุ่มหลงวัฒนธรรมตนเองปฏิเสธวัฒนธรรมอื่น ระดับที่ 2 ลุ่มหลงวัฒนธรรมอื่น ปฏิเสธวัฒนธรรมตนเอง ระดับที่ 3 ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนเอง ระดับที่ 4 ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนและวัฒนธรรมอื่น ระดับที่ 5 สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและแสดงออกถึงความเป็นชาติของตน ระดับที่ 6 สะท้อนความเป็นชาติของตนและมนุษยโลก

ผู้ใช้โปรแกรม หมายถึงผู้ดำเนินโปรแกรม ๔ และสมาชิกกลุ่มทำงานและสมาชิกสนับสนุน

สมาชิก หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มาจากฝ่ายของชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ และฝ่ายของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติซึ่งอยู่ในชุมชน ซึ่งกลุ่มบุคคลทั้งสองฝ่ายมีความแตกต่างกันในเรื่องของวัฒนธรรม และมีอิทธิพลต่อการสอนระดับอนุบาลทั้งในฝ่ายของผู้ให้บริการคือฝ่ายโรงเรียน และผู้รับบริการคือฝ่ายชุมชน ต่างสมัครใจเข้ามา

ร่วมมือกันทำงานเพื่อพัฒนาการสอน สมาชิกที่เป็นแกนนำซึ่งเป็นผู้ที่ร่วมมือในการทำงานตลอดระยะเวลาในทุกขั้นตอนการทำงานตามโปรแกรม ฯ เรียกว่าสมาชิกกลุ่มทำงาน และสมาชิกสนับสนุนที่เข้ามาบางช่วงเวลาตามความเหมาะสมกับงาน อย่างไรก็ตามเมื่อสมาชิกทั้งหมดรวมกลุ่มกันแล้วจะต้องได้คุณสมบัติสำคัญ 6 ประการ คือ 1) เป็นผู้สนับสนุนด้านทรัพยากร 2) เป็นผู้สนับสนุนตามตำแหน่งหน้าที่ 3) เป็นผู้มีสถานภาพที่ชุมชนนับถือ 4) เป็นผู้ที่สามารถนำไปสู่สมาชิก หรือแหล่งทรัพยากรสำคัญ 5) เป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญตามที่กลุ่มทำงานต้องการ 6) เป็นผู้มีบุคลิกภาพเหมาะสมกับการเป็นผู้นำ

สมาชิกในส่วนของโรงเรียน หมายถึงผู้ที่รับผิดชอบในการสอนระดับอนุบาลในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ คือ ครูประจำชั้นอนุบาล ภายใต้ความรับผิดชอบของผู้บริหาร ซึ่งปฏิบัติงานตามระเบียบราชการ และตามวัฒนธรรมกลางของประเทศ

สมาชิกในส่วนของชุมชน หมายถึงชาวบ้านในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ซึ่งมีวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมของชุมชนได้แก่ การใช้ภาษาไทยถิ่นใต้และภาษามลายูในการสื่อสารกับคนในครอบครัว และในชุมชน มีวันหยุดงานของตนในวันศุกร์ และมีการจัดระเบียบสังคม และมีกิจกรรมชุมชนตามวัฒนธรรมอิสลาม

ผู้ดำเนินโปรแกรม ฯ หมายถึง ครูซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมในโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ และทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนและชุมชนตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการใช้โปรแกรม ฯ ตลอดจนทำหน้าที่ในการสอน และจัดกระบวนการกลุ่ม

การพัฒนาโปรแกรม ฯ หมายถึงการสร้างโปรแกรม ฯ จากการวิเคราะห์ข้อมูล จากสภาพปัญหาการจัดการศึกษาในระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ตามแนวคิดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมและแนวคิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน การดำเนินการพัฒนาโปรแกรมแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นเตรียมการ 2. ขั้นสร้างโปรแกรม ฯ 3. ขั้นดำเนินการทดลองการใช้โปรแกรม ฯ 4. ขั้นปรับปรุงแก้ไขโปรแกรม ฯ การปรับปรุงโปรแกรมทำใน 2 ขั้นคือ

- 1) **ขั้นสร้างโปรแกรม** ฯ จากการศึกษาเอกสารโปรแกรม ฯ ตามแนวคิดการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาบนฐานแนวคิดพหุวัฒนธรรม และจากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ
- 2) **ขั้นดำเนินการทดลองการใช้โปรแกรม** ฯ ในระยะประเมินผลการทำงาน เพื่อประเมินผลสำเร็จการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน และประเมินการใช้โปรแกรม ฯ ตามความคิดเห็นของสมาชิก

การสอนระดับอนุบาล หมายถึง การสนับสนุนและส่งเสริมการสอนระดับอนุบาล ตามแนวคิดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม 7 องค์ประกอบ คือ 1) การจัดประสบการณ์การสอนระดับอนุบาล 2) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนที่มีต่อนักเรียนและชุมชน 4) วิธีสอน 5) สภาพแวดล้อมและสื่อ 6) ภูมิปัญญาชุมชน 7) นโยบายของโรงเรียนและชุมชน โดยวิเคราะห์จากดัชนีการสอนระดับอนุบาลที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่น ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

เกณฑ์ประสิทธิภาพของโปรแกรม ฯ หมายถึง ภายหลังจากการดำเนินโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ แล้วมีการสอนระดับอนุบาลที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่นของทั้ง 7 องค์ประกอบ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมการ เพื่อกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการทำงาน และ การประเมินผลของโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ โดยการศึกษาหาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาโปรแกรม ฯ จากการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาในพื้นที่เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานชุมชน และพิจารณาถึงความเหมาะสมในการนำมาใช้ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้

**ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิด
พหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ มีวิธีการดำเนิน
การตามลำดับดังนี้**

- 2.1 นำข้อมูลในขั้นที่ 1 มากำหนดกรอบแนวคิดโปรแกรม ฯ
- 2.2 สร้างเอกสาร และสื่อประกอบการใช้โปรแกรม ฯ
- 2.3 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบข้อมูล
- 2.4 สร้างโครงการสอน และแนวการสอน

**ขั้นที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตาม
แนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ มีวิธี
การดำเนินการตามลำดับดังนี้**

- 3.1 เตรียมการก่อนทดลองใช้โปรแกรม ฯ
- 3.2 ดำเนินการทดลอง และเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.3 การตรวจสอบข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเสนอผลการศึกษา

**ขั้นที่ 4 การปรับปรุงและการนำเสนอโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและ
ชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิม
ภาคใต้ มีวิธีการตามลำดับดังนี้**

- 4.1 นำข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 3 มาปรับปรุงโปรแกรม ฯ

4.2 นำเสนอโปรแกรม ฯ ฉบับสมบูรณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาตามวิถีชุมชนรูปแบบหนึ่ง ผู้บริหารและครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ได้
- 2.งานพัฒนาด้านอื่น ๆ สามารถเอาแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ไปปรับใช้เป็นพื้นฐานในงานพัฒนาต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย